

A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei III. kötet - A Balaton környékének társadalmi földrajza. 1. rész: A Balaton-mellék történelme (Kiadja a Magyar Földrajzi Társaság Balaton-Bizottsága. Budapest, 1913)3. szakasz. A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban / Békefi Remig1. A Balaton környékének egyházai a középkorban 3. Szerzetes egyházak 227. oldal.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_BAKO_BalatonTudTanEredm_3_1/?pg=504&layout=s

E) Karthausiak.
Veszprém-vármegyében,
Lövöld.

Lövöld (ma Váras-Löd, Veszprémtől nyugatészakra) karthausi kolostor Szent Mihály tiszteletére. Alapítója Nagy Lajos király,¹ valószínűleg 1304-ben.² A kolostor építéséről 1309-ben van tudomásunk.³ Az alapítólevél azonban csak 1378-ban felt.

A kolostor Lövöld királyi-mezőváros mellett egy völgyben alakult meg, a melyet — mondja Nagy Lajos király — az Úr nevében Szent Mihály völgyének nevezünk el.⁴ A kolostort azért alapítja, hogy az itteni szerzetesek az ő (Nagy Lajos), édes-

91. ábra. A tiszti prépositus újabb szentélyhíza 1478-80.

anyja, felesége, édesanyja, Endre és István testvérei s gyermekei lelki üdvösségéért buzgón imádkozzának. A kolostorban perjel (prior) vezetése alatt tízankét misés szerzetes, egy diakonus és egy subdiakonus él.

Az alapító király a szerzetesek eltartására adományozza *Hölgyöl* várat, a melyet leromboltatott; Lövöld város és Ardlövöld (Veszpr. vm.) s Nyul (Győr vm.) falvakat; Tapolca (Zala vm.) mezővárost; Barincs, Kisfalud és Sárkány (Sopron vm.) birtokokat.⁵

¹ „Bonum illud claustrum pro ordine fratrum Carthusiensium in Loveld in Bakonia edificavit et sufficienter dotavit.“ (KÖVÉLYEI JÁNOS: „Chronica Hungarorum“ cap. 44. Küllövsch-Schwandorfer: Scriptores Hungar. Hung. I. 184. l.) — 1374 . . . „vicorum religiosorum prioris fratrum ordinis Carthusiensium de Loveld fundacionis nostre“ (Ház. Ösm. II. 127.)

² DENES CERDANCE: A karthausiak Magyarországon. 138. l.

³ 1309. júl. 19. . . . „Subsignavit dicti prioris de Nova Loveld. cum pöbtere liquidum et omnibus capitulis apud christum prefatus laborantibus“. (SÓSKA PÉTER: A halandóknál az. ért. I. 383.)

⁴ 1378 . . . „in quadam valle seu loco iuxta oppidum nostrum Loveld vocatum“ . . . „quoniam locum vallem Sancti Michaelis in nomine Domini appellamus“. (HÁZ. Ösm. Cod. Dipl. IX. V. 240. és 241.)

⁵ HÁZ. Ösm. Cod. Dipl. IX. V. 241—242. — 1451. possessionibus . . . „fratrum Ardlövöld vocatum“ (Ház. Ösm. II. 318.)

Az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban van *Raynerius de Pisis*: „Anterior Pars Pantheologiae” című s latin nyelvű ösnyomatvány, melyet Nürnbergben 1477-ben nyomtattak. Ennek tábláján egykorú följegyzés olvasható, a melyből kiténik, hogy Hunyadi Mátyás király 1480 jan. 25-én Lévöldön volt. Vele együtt itt látjuk Beatrix királynét és ennek testvérét, Aragoniai János baborost és pápai követet. Ez előzetesen megengedte, hogy a királyné és udvarhölgyei a kolostorba lépjenek s itt — a szigorú életű karthausiak otthonában — vacsorára húst ehessenek.

Mátyás király rá harmadnap súlyosan megbetegedett. Fölggyógyulása után hálaís akart lenni a kolostor iránt s ezt „Reynerius de Pisis” művével és egyéb könyvekkel ajándékozta meg. Ezenkívül két czella építése czéljából 400, majd meg 200 forintot adott és segítségére volt a kolostornak a könyvtár és egy halastó építésében.

Az ösnyomatvány harminczegyedik levelén Mátyás királynak egykorú festett czimere a hollóval és zárt koronával. Az initiale miniature-képe a feloldozást tárja elénk, a mint egy szerzetes a gyóntatószékben ülve, egy nőt a gyónás befejeztével feloldoz. A nő háta mögött angyal és ördög látható. Csontosí azt véli, hogy ez a jelenet Beatrix királyné gyónását ábrázolja.¹

Bornemissza János Felső-Ajlta birtokot és alsó-ajtkai birtokrészeit, melyeket Alsó-ajtkai Elek Imre fia Gáspár és Elek János fia Imre és András halála után II. Ulászló király neki adományozott, saját lelkü üdvösségeért 1515-ben a lewöldi (Löd) karthausi kolostornak adományozza, a melynek ekkor István volt a perjelé.²

Ezenkívül birtokos még a kolostor Karáden s tartozékain (1390)³, továbbá Udvarnok pusztán (1453), Gecsén és Vanyolán (1488)

A lövöldi prior és konvent 1526 nov. 14-én megköszöni Sopron város tanácsának, hogy a Lukács „paraszt fráter” által a töröktől való félelemből odaköltözött egyházi tárgyakat olyan gondosan megőrizte s mivel a török kivonult az országból, az istentisztelet emelése szempontjából kéri a tanácsot, küldje most már vissza az odavitt tárgyakat.⁴

A lövöldi karthausiak 1528-ban kétszáz lovast kötelesek hadba küldeni.⁵ A kolostor 1535-ben még olyan állapotban van, hogy a pannonhalmi szent-mártoni apátságnak 400 forintot tud kölcsönözni.⁶ Ezen adósság egy részének törlesztése czéljából, a pannonhalmi apátság hatvan forint értékű csepelvölgyi tizedét bérbe adja a lövöldi karthausiaknak.⁷

A lövöldi kolostor 1554-ben már romokban hever.⁸ A török: hihetőleg 1551-ben pusztította el.⁹

¹ Csontosí János: Carvin-codexek (Könyvkiállítási Emlék 1882. 89—90. l.) — U. a.: A Korvina-Pallas Nagy lexikon: Magyarország alatt, a Korvina X. l.)

² Haz. Okm. V. 415—416.

³ Császi II. 817. és 683. s III. 279.

⁴ Egyháztört. Emlékek a magy. orsz. hitújítás korából. I. 290.

⁵ „Item fratres Cartusianenses de Lewewöld equites II.” (Egyházt. Emlékek a magy. hitújít. korából. I. 423.)

⁶ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából III. 4.

⁷ U. o. III. 40.

⁸ 1554. in festis beati Bartholomaei apostoli . . . „post destructionem monasterii nostri Lewöld”. (Magy. orsz. levé. Ecd. Cam. 66c. 71. nr. 57.) — 1557. jan. 18. . . „dicti monasterii Lewöld in desolati”. (U. o.)

⁹ DUDGE CRESCENS: A karthausiak Magyarországhun. 213—213. l.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_VESZ_Veszprem19_20/?pg=368&layout=s

Fejér, Georgius: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomi IX. Vol. 5. (Budae, 1834.) 239. oldal.

CXIII.

An. Ch. 1378. Ludouicus R, II. claustrum S. Michaelis de Leweld pro FF, Carthusianis liberaliter fundat.

Ludouicus, Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalinatiae, Croatiae, Ramae, Seruiae, Galliciae, Lodomeriae, Comaniae, Bulgariaeque Rex, Princeps Salernitanus et honoris montis Sancti Angeli Dominus. Omnibus Christi fidelibus, praesentibus, pariter et futuris, praesentium notitiam habituris, salutem in omnium Salvatore sempiternam. Splendens lumine et ineffibili praeditus Maiestate Patris aeterni filius, Dominus Iesus Christus, qui est lux vera, et omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, sacrum Carthusianum ordinem, lucernam claritatis ardentem, et lumen doctrinae fulgore praelucidum in templo vniuersitatis ecclesiae accendens, vt omnibus longe lateque refulgeat, super candelabrum eminentis religionis erexit. Huius ordinis incliti professores, qui illum re profitentur et nomine, non indigne lucernae describuntur officio et luminis intitulatione recensentur: ipsi namque sunt, per quos praecedit ante omnia timor Domini cum innocencia vitae, puritate concordans, lumen caritate veritatis ostendunt, ex infirmitate culpae alios orando releuare conantur, tanto procul dubio efficaciores preces fundentes ad Dominum, quanto per sanctitatem vitae ac conscientiae puritatem, gratiores in illius, quem orant, conspectu reddunturj quorum sutfragia eo instantius, eo humiliter affectamus, quo illa nobis amplius necessaria, ea nostrorum consideratione defectuum, ac instantium periculorum multiplicatione fatemur; ascendit enim fumus aromatum in conspectum nostri ae considerationis de ipsorum fama laudabili, meritis Deo placitis et actibus virtuosis: Ynde Zelo deuotionis ipsorum velut igne accensi ad nostrae salutein animae oculos mentis conuertentes, habita exinde deliberatione praematura monasterium seu claustrum pro dicto sacro ordine Charthusiensi, quem a Sede Apostolica inter ceteros ordines singulariter et specialiter priuilegiatum nouimus, ac multipliciter commendatum, in quadam valle seu loco iuxta oppidum nostrum Leweld vocatum, Comitatus Wesprimiensis, Strigoniensis Dioeces. erigere et iocare praeligenLcs fundauimus Deo auxiliante consummando et dotando in honorem bealissimi Michaelis Archangeli, Praepositi Paradisi, qui animarum suscipiendarum a Domino accepil

potestatem, pro eorum» sancta congregatione et conuentu, quem locum yallem Sancti Michaelis in nomine Domini appellamus, in quo loco seu claustro omnium creatori et coelorum reginae, matri misericordiae, cuius obsequio quotidie deputati existunt, pro nostra et serenissimarum Principissarum, Dominarum vtriusque Elisabeth, Genitricis et Consortis, nec non puerorum nostrorum carissimorum salute et prosperitate, ac omnium Excellentissimorum Principum, Dominorum Caroli patris et Andreae, Ierusalem et Siciliae regum, nec non Stephani Ducis, fratrum nostrorum carissimorum, felicium recordationum animarum refrigerio et remedio phialas odoramentis orationum piens, placabiles offerant, procul dubio, quae per ipsos iuste petita fuerint, ab ipsius genitricis piissimo filio eius intercessionibus facilius impetrabuntur. Vt igitur in eodem claustro Prior, duodecim monachi sacerdotes, seu ad sacerdotium promouendi, nec non duo Clerici, quorum vnus Diaconus et alter subdiaconus existant, coelibem vitam ducentes, et eorum domestica familia, qua commoda carere non possunt, valeat debito modo pro vitae necessariis sustentari, in patrimonium Crucifixi, ac pro eorum sustentatione quoddam Castrum nostrum Volgkeu vocatum, quod ob Zelum deuotionis nostrae dirui fecimus et deponi, cum villis videlicet Leweld et Ordoleweld (Erdoleweld) in Wesprimiensi, et Nyul nuncupatis in Iauriensi, nec non vnum oppidum nostrum prope lacum Platase (Balaton) Tapolch a vocatum, in Zaladiensi Comitatus, existentes, item alias tres possessiones nostras tauernicales Barbach, cum lacu similiter Barbach vocato, Sarkany Kisfalud nuncupatis, in Comitatu Soproniensi existentes nec non fluuio Rapcha et piscaturis eiusdem ad praedictam possessionem Sarkan pertinente, similiter iure patronatus Ecclesiarum Parochialium, villarum et locorum supradictorum, ac cum omnibus Iobagionibus, populis, colonis et incolis, montibus, vallibus, syluis, nemoribus, terris cultis et incultis, campis, agris, pratis, curiis, praediis, fundis, aquis, piscinis, riuis, molendinis, pomoeriis, vineis, iuremontano, muneribus, collectis, censibus, tributis, seruitiis, ac aliis omnibus earum utilitatibus et utilitatum quarumlibet integritatibus et pertinentiis vniuersis, sub eisdemque quibus nos et nostri Castellani et officiales hactenus teneimus, conseruamus et possidemus ab antiquo, nouae nostrae donationis titulo et prouisionis nostrae dono, dedimus, donauimus et contulimus dicto claustro Sancti Michaelis foundationis nostrae praescriptae Priori et fratribus Carthusianis, in eodem Deo iugiter et deuote famulantibus, praesentibus et futuris iure perennali, irrefragabiliter tenenda, vtenda, conseruanda et possidenda, imo damus, donamus, conferimus ac cum eisdem ipsam nostram nouam foundationem dotamus in his scriptis; assumentes

et lidenter promittentes nostro et successorum nostrorum regum nomine eosdem Priorem et fratres ordinis Carthusiensis praesentes et futuros in praetactis oppidis, villis, possessionibus, terris ac in earum pertinentiis inodo quo supra, per nos ipsis ex praesenti nostra antidote perennaliter datis et donatis semper pacilice et quiete mamitenerere, etcontra quoslibet in eisdem conseruare et ab omnibus impetitoribus occasione praemissorum eos inquietare praesumentibus protegere, expedire et per omnia pollicemur defensare. Si qui yero quicquam iuris et potestatis in praedictis oppidis et possessionibus habent vel se sperant liabituros Tolumus, vt tales eorum lura, quae in eisdem praetendunt, non ab ipsis fratribus, sed a nobis, nostrisque successoiibus exequantur. Vt autem liaec nostra donatio et dotatio robur obtineat perpetuae firmitatis, nec per quempiam temporis in euentu mortalium possit reuocari, praesentes eisdem concessimus litteras nostras priuilegiales pendentis et authentici sigilli nostri noui, dupplicis munimine roboratas. Datum per manus Venerabilis in Christo Patris et Domini Domini Demetrii, Episcopi Zagrabiensis, aulae nostrae Cancellarii, dilecti nobis et fidelis. Anno Domini Millesimo trecentesimo septuagesimo octauo, XV. kalen. Aprilis, regni autem nostri anno tricesimo septimo. Venerabilibus in Christo Patribus et Dominis Ioanne Strigonien., locique eiusdem Comite perpetuo, fratre Stephano Colocensi, sacrae paginae Magistro, Petro Iadren. Hugolino Spalaten. et Hugone Ragusien. Archiepiscopis. Emerico Agrien. eodem Demetrio Zagrabien. Goblino Transjiu. Valentino Quinqueecclesien. Decretorum Doctore, Ladislao Varadien. Gilberto Iaurien. Petro Vesprimien. Paulo Chanadien. Fratre Dominico Bosnen. Petro Vachien. Ioanne Szirmien. F. Dominico Nitrien. Paulo Tinninien. Demetrio Nonen. Chrysogono Tragur. Mathaeo Sibinicen. Stephano Faren. Iacobo Makaren. Thoma Korbauien. Michaele Scardon. et Portiua Sennien. Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciciter gubernantibus. Magnificis viris Nicolao de Gara, Palatino regni nostri, et Iudice Comanorum, Ladislao Vajuoda Transylian. Comite Iacobo de Scepus Iudice Curiae, et vniuersarum ciuitatum nostrarum, Nicolao de Zeecli Croatiae, Petro Zudar, totius regni nostri Sclauoniae, et Ioanne de Macho Banis, Georgio Zudar Pincernarum , Stephano similiter Zudar Ianitorum, Petro de Liszkou Dapiferorum, Stephano Agazonum nostrorum Magistris, honore Comitatus Posenien. vacante, aliisque quam pluribus regni nostri Comitatus tenentibus et honores.

Ex originali. Hevenesi Coll. tora. X. p. 169. Kaprinai A. tom, VIII, p. 144.